

РОЗДІЛ 7. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 340.01

DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.2.35>

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Акулов Ю.В.,

докторант Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

ORCID: 0000-0002-6710-140X

Акулов Ю.В. *Поняття та зміст державної політики у сфері цифровізації та штучного інтелекту.*

Стрімкий розвиток цифрових технологій та систем штучного інтелекту у XXI столітті зумовив необхідність суттєвого переосмислення ролі держави у регулюванні суспільних відносин. Цифрова революція, що охопила всі сфери суспільного життя, поставила перед правовою наукою низку принципових питань, пов'язаних із формуванням адекватного категоріального апарату для опису нових явищ і процесів.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що у сучасній науковій літературі та нормативно-правових актах України відсутня єдність у розумінні та використанні базових понять у сфері цифровізації та штучного інтелекту. Нерідко такі терміни, як «цифровізація» і «цифрова трансформація», вживаються як синоніми, хоча між ними існують суттєві відмінності. Аналогічна проблема простежується у співвідношенні понять «державна політика» і «публічне адміністрування».

У статті досліджується категоріальний апарат державної політики у сфері цифровізації та штучного інтелекту. Здійснюється комплексний аналіз та розмежування понять «цифровізація», «цифрова трансформація», «штучний інтелект», «державна політика», «публічне адміністрування». Виявляються ознаки кожного поняття, встановлюються їх взаємозв'язки та ієрархія. Обґрунтовується авторське визначення державної політики у сфері цифровізації та штучного інтелекту. Запропоновано розмежувальні критерії для відмежування суміжних понять у цій сфері. Зроблено висновок про необхідність уніфікації термінологічного апарату в національному законодавстві.

Стаття присвячена комплексному дослідженню поняття та змісту державної політики у сфері цифровізації та штучного інтелекту крізь призму сучасної теорії публічного адміністрування. Проаналізовано категоріальний апарат, зокрема співвідношення понять «цифровізація», «цифрова трансформація», «штучний інтелект», «державна політика», «публічне адміністрування». Обґрунтовано, що державна політика у сфері цифровізації та штучного інтелекту є комплексним міжгалузевим напрямом діяльності публічної влади, спрямованим на формування правових, організаційних і технологічних умов для впровадження цифрових рішень та інтелектуальних систем у публічне управління, економіку й соціальну сферу.

Ключові слова: державна політика, цифровізація, цифрова трансформація, штучний інтелект, публічне адміністрування, цифрова держава, інновації.

Akulov Yu.V. Concept and content of state policy in the field of digitalization and artificial intelligence.

The rapid development of digital technologies and artificial intelligence systems in the twenty-first century has necessitated a significant rethinking of the role of the state in regulating social relations. The digital revolution, which has covered all spheres of public life, has raised a number of fundamental issues for legal science related to the formation of an adequate categorical apparatus for describing new phenomena and processes.

The relevance of the study is due to the fact that in the modern scientific literature and legal acts of Ukraine there is no unity in the understanding and use of basic concepts in the field of digitalization and artificial intelligence. Often, terms such as “digitalization” and “digital transformation” are used synonymously, although there are significant differences between them. A similar problem can be seen in the relationship between the concepts of “public policy” and “public administration”.

The article examines the categorical apparatus of the State policy in the field of digitalization and artificial intelligence. A comprehensive analysis and delineation of the concepts of “digitalization”, “digital transformation”, “artificial intelligence”, “public policy”, and “public administration” is carried out. The author identifies the features of each concept, establishes their interrelationships and hierarchy. The author’s definition of the State policy in the field of digitalization and artificial intelligence is substantiated. The author proposes distinguishing criteria for distinguishing related concepts in this area. The author concludes that it is necessary to unify the terminology in national legislation.

The article is devoted to a comprehensive study of the concept and content of the State policy in the field of digitalization and artificial intelligence through the prism of modern public administration theory. The author analyzes the categorical apparatus, in particular, the correlation between the concepts of “digitalization”, “digital transformation”, “artificial intelligence”, “public policy”, and “public administration”. It is substantiated that the State policy in the field of digitalization and artificial intelligence is a comprehensive cross-sectoral area of public authorities’ activities aimed at creating legal, organizational and technological conditions for the introduction of digital solutions and intelligent systems into public administration, economy and social sphere.

Key words: public policy, digitalization, digital transformation, artificial intelligence, public administration, digital state, innovation.

Постановка проблеми. Цифровізація суспільних процесів та активний розвиток технологій штучного інтелекту зумовлюють необхідність формування системної державної політики у відповідній сфері. Для України, яка перебуває в умовах воєнного стану, післявоєнного відновлення та євроінтеграції, цифрові технології виступають не лише інструментом модернізації управління, а й фактором національної безпеки та конкурентоспроможності.

Метою дослідження є комплексний аналіз та систематизація понятійного апарату державної політики у сфері цифровізації та штучного інтелекту, встановлення логіко-правового зв’язку між суміжними категоріями.

Стан опрацювання проблематики. Проблематика особливостей і механізмів цифрової трансформації відображена у працях вітчизняних науковців, зокрема О. Берназюка, В. Ляшенка, В. Степанова, В. Куйбіди, О. Карпенка та інших. Водночас, попри значний масив наукових праць, зазначена тематика потребує подальшого теоретичного осмислення та уточнення.

Передусім актуальною залишається проблема відсутності єдиного, уніфікованого визначення поняття цифровізації. Наявні підходи здебільшого зосереджуються лише на окремих інструментах чи аспектах цифрових перетворень, що не дає змоги комплексно відобразити зміст і масштаб цього багатовимірного процесу.

Виклад основного матеріалу. Термін «цифровізація» (англ. digitization / digitalization) є одним із ключових у сучасному технологічному і правовому дискурсі, однак у науковій літературі він вживається неоднозначно, що зумовлює необхідність його чіткого визначення [1].

У вузькому (технічному) розумінні цифровізація означає процес конвертації інформації з аналогового у цифровий формат – тобто представлення даних у вигляді двійкового коду (0 і 1), придатного для обробки комп’ютерними системами. У широкому (соціально-економічному) розумінні цифровізація охоплює запровадження цифрових технологій у різні сфери діяльності – економіку, управління, освіту, охорону здоров’я тощо [1].

У Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки цифровізація визначається як «насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможливує інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний простір» [2].

На підставі аналізу наукової літератури та нормативно-правових актів можна виділити такі ключові ознаки цифровізації як правової категорії: процесуальність – цифровізація є динамічним, безперервним процесом, а не одноразовою дією; технологічна основа – цифровізація ґрунтується

ся на впровадженні конкретних цифрових технологій (ІКТ, Інтернет речей, хмарні обчислення тощо); масштабність – охоплює всі сфери суспільного буття; інструментальний характер – є засобом досягнення вищих цілей суспільного розвитку [2; 3].

Поряд із цим у науковому дискурсі використовується інша суміжна категорія, яка більш комплексно відображає глибинні зміни, зумовлені розвитком цифрових технологій, і має тісний зв'язок із цифровізацією. Такий зв'язок проявляється через те, що цифровізація виступає базовим інструментом і передумовою ширших трансформаційних процесів, створюючи технологічне підґрунтя для їх реалізації та забезпечуючи поступовий перехід від технічних змін до системних перетворень.

Поняття «цифрова трансформація» (англ. digital transformation) є ширшим за змістом і якісно відрізняється від поняття «цифровізація». Якщо цифровізація акцентує увагу на технологічному аспекті – впровадженні цифрових інструментів, то цифрова трансформація передбачає докорінне переосмислення бізнес-моделей, організаційних структур, процесів і культури з використанням цифрових технологій як каталізатора [4].

Цифрова трансформація – це системна зміна способу функціонування організації чи суспільного інституту, яка здійснюється шляхом інтеграції цифрових технологій у всі аспекти діяльності та призводить до фундаментальних змін у тому, як ця організація функціонує та яку цінність вона створює. Цифрова трансформація держави, зокрема, означає переосмислення ролі держави у суспільстві через призму цифрових можливостей.

Для більш повного та коректного розкриття змісту досліджуваних категорій доцільно здійснити їх порівняльний аналіз на основі визначення ключових критеріїв. З урахуванням специфіки досліджуваної сфери найбільш релевантними є такі критерії: характер змін, глибина впливу, суб'єкт реалізації, мета, рівень ризику та часові рамки. Саме вони дозволяють комплексно охарактеризувати відмінності між відповідними поняттями. У таблиці 1 наведено порівняльну характеристику категорій «цифровізація» та «цифрова трансформація».

Таблиця 1. Порівняльна характеристика понять «цифровізація» та «цифрова трансформація»

Критерій	Цифровізація	Цифрова трансформація
Характер змін	Технологічне оновлення існуючих процесів	Системна, докорінна зміна моделей функціонування
Глибина впливу	Операційний рівень (інструменти)	Стратегічний рівень (місія, структура, культура)
Суб'єкт	Технічні фахівці, ІТ-підрозділи	Вище керівництво, всі стейкхолдери
Мета	Ефективність існуючих процесів	Створення нової цінності, конкурентних переваг
Ризик невдачі	Нижчий (технічні збої)	Вищий (опір змінам, культурні бар'єри)
Часові рамки	Відносно коротші проекти	Довгостроковий безперервний процес

Джерело: Створено автором на основі [5].

Проведений порівняльний аналіз свідчить, що цифровізація та цифрова трансформація є взаємопов'язаними, проте не тотожними категоріями. Цифровізація має переважно інструментальний і технологічний характер, спрямований на підвищення ефективності вже існуючих процесів, тоді як цифрова трансформація охоплює глибші, системні зміни, що зачіпають стратегічні засади функціонування організацій та суспільних інститутів загалом. Вона передбачає не лише впровадження технологій, а й зміну управлінських підходів, організаційної культури та створення нових моделей взаємодії. Отже, цифровізацію доцільно розглядати як передумову та складову цифрової трансформації, яка забезпечує її технологічну основу, тоді як цифрова трансформація виступає більш широким і комплексним процесом суспільного розвитку.

У цьому контексті особливого значення набуває роль державного регулювання, яке виступає базисом для ефективного розвитку зазначених процесів. Формування та реалізація державної політики у сфері цифровізації та цифрової трансформації забезпечує узгодженість дій різних суб'єктів, визначає стратегічні пріоритети розвитку та створює нормативно-правові й інституційні умови для впрова-

дження цифрових інновацій. Саме через державну політику відбувається системне спрямування цифрових змін, їх інтеграція у всі сфери суспільного життя та мінімізація потенційних ризиків.

Державна політика за своєю суттю являє комплекс ціннісно орієнтованих цілей, управлінських заходів, рішень і практичних дій, а також механізмів реалізації політичних рішень і стратегічних завдань, сформульованих органами державної влади для забезпечення розвитку держави. Вона охоплює систему інструментів та процедур, через які здійснюється цілеспрямований вплив на суспільні процеси [6, с. 8].

Слід зауважити, що державна політика не є констатацією вже здійснених кроків, а формується задалегідь із метою їх практичної реалізації. Її характерними рисами виступають орієнтація на результат, раціональність, прикладний характер і можливість оцінювання ефективності досягнення поставлених цілей.

На основі структурного аналізу державної політики доцільно візуалізувати її ключові елементи у вигляді секторної діаграми, що дозволяє наочно відобразити їх взаємозв'язок та рівнозначність у загальній системі. Кожен із визначених блоків – цільовий, засадничий, суб'єктний, інструментально-методичний та результативно-моніторинговий – становить важливу складову цілісного механізму формування та реалізації державної політики.

Діаграма 1. Структура державної політики

Джерело: створено автором на основі [6].

Після аналізу державної політики як базового інструменту регулювання суспільних процесів доцільно звернути увагу на суміжну, тісно пов'язану з нею категорію – публічне адміністрування. Їх взаємозв'язок проявляється в тому, що державна політика формує стратегічні орієнтири розвитку, тоді як публічне адміністрування забезпечує їх практичну реалізацію через систему управлінських рішень, процедур та адміністративної діяльності. Такий перехід дозволяє розкрити не лише змістовний, але й функціональний аспект впливу держави на суспільні процеси [7].

Аналізуючи цю проблематику, варто звернути увагу на позицію О. Б. Зіборєвої, яка підкреслює, що в сучасному адміністративному праві поняття «публічне адміністрування» поступово замінює застаріле «державне управління». Це свідчить про зміну підходу до управління: від жорсткої вертикальної системи, де рішення приймає лише держава, до більш відкритої та гнучкої моделі, в якій беруть участь також громадяни та інститути громадянського суспільства.

Як слушно зазначає О. Б. Зіборєва, визначення поняття «публічне адміністрування» у широкому розумінні певною мірою залежить від рівня розвитку демократичних відносин у суспільстві.

Якщо держава характеризується як демократична, то публічне адміністрування можна визначити як професійну, оплачувану, фінансовану із державного та місцевих бюджетів діяльність державних органів та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, спрямовану на забезпечення прав, потреб та інтересів людини та громадянина, громадянського суспільства, суб'єктів підприємницької діяльності та інших учасників суспільних відносин у межах єдиної державної (публічної) політики. У вузькому, технократичному, розумінні публічне адміністрування будь-якої держави можна розглядати як сукупність дій уповноважених державою органів та їх посадових осіб, спрямованих на реалізацію заходів державної політики у всіх сферах життєдіяльності суспільства [8, с. 223].

Таблиця 2. Порівняльна характеристика понять «державна політика» та «публічне адміністрування»

Критерій	Державна політика	Публічне адміністрування
Сутність	Система цілей, пріоритетів і засобів	Управлінська (виконавча) діяльність з реалізації політики
Функція	Вироблення стратегічного курсу	Реалізація, виконання
Суб'єктний склад	Насамперед законодавча і виконавча влада	Органи виконавчої влади, ОМС, публічні інституції
Рівень	Стратегічний, нормативний	Оперативний, процедурний
Результат	Нормативно-правові акти, програми	Управлінські рішення, послуги, дії
Зв'язок	Визначає орієнтири	Реалізує через адміністративні процедури

Джерело: створено автором на основі [9].

Проведений аналіз дозволяє встановити системне співвідношення між досліджуваними категоріями. Між ними існує чітка логіко-правова ієрархія та взаємообумовленість: державна політика є первинною (цілевизначальною) категорією; публічне адміністрування є похідним від неї (інструментально-реалізаційним) поняттям; цифрова трансформація є стратегічним орієнтиром і результатом реалізації державної цифрової політики; цифровізація є засобом (технологічним інструментом) досягнення цілей цифрової трансформації; штучний інтелект є як об'єктом регулювання державної політики, так і інструментом підвищення ефективності публічного адміністрування.

Таким чином, ці категорії утворюють цілісну концептуальну систему, у якій кожна відіграє специфічну роль і жодна не може бути замінена іншою без спотворення предмета регулювання.

Таблиця 3. Системне співвідношення ключових категорій

Категорія	Рівень	Роль у системі	Правова природа
Державна політика	Стратегічний	Визначення цілей і пріоритетів у сфері ШІ та цифровізації	Нормативно-програмний документ
Публічне адміністрування	Операційний	Реалізація державної цифрової політики через управлінські дії	Виконавчо-розпорядча діяльність
Цифрова трансформація	Системний (структурний)	Якісна зміна моделі функціонування держави і суспільства	Мета та результат цифрової політики
Цифровізація	Інструментальний	Технологічний засіб реалізації цифрової трансформації	Процес впровадження технологій
Штучний інтелект	Технологічний + регуляторний	Об'єкт регулювання та інструмент підвищення ефективності ПА	Технологія + предмет правовідносин

Джерело: створено автором на основі [9].

Проведене узагальнення дозволяє констатувати, що державна політика виступає визначальним елементом у системі забезпечення процесів цифровізації та цифрової трансформації. Саме вона формує стратегічні орієнтири розвитку, визначає пріоритетні напрями впровадження цифрових технологій, у тому числі технологій штучного інтелекту, а також закладає нормативно-правові та інституційні засади їх функціонування. Вплив державної політики на цифровізацію проявляється у створенні сприятливого регуляторного середовища, розробленні державних програм і стратегій, стимулюванні інновацій та забезпеченні балансу між технологічним розвитком і захистом прав людини [10].

Реалізація цифровізації через механізми державної політики відбувається насамперед шляхом діяльності органів публічної влади, які забезпечують впровадження цифрових рішень у різних сферах суспільного життя, надання електронних послуг, розвиток цифрової інфраструктури та підвищення рівня цифрової грамотності населення. Водночас специфіка державної політики у цій сфері полягає в її комплексному характері, що поєднує технологічні, правові, організаційні та соціальні аспекти, а також у необхідності врахування швидких темпів розвитку цифрових технологій і пов'язаних із ними ризиків [10].

Таким чином, державна політика не лише спрямовує процеси цифровізації, але й виступає їх системоутворюючою основою, забезпечуючи узгодженість дій усіх суб'єктів, формування єдиного цифрового простору та досягнення стратегічних цілей розвитку держави.

Отже, наведена систематизація демонструє ієрархічний та функціональний взаємозв'язок між ключовими категоріями цифрового розвитку держави. Державна політика формує стратегічні орієнтири, публічне адміністрування забезпечує їх практичну реалізацію, тоді як цифрова трансформація виступає цільовим результатом структурних змін. Водночас цифровізація виконує роль інструменту впровадження технологічних рішень, а штучний інтелект поєднує у собі як технологічний ресурс підвищення ефективності управління, так і самостійний об'єкт правового регулювання, що потребує комплексного нормативного підходу.

Висновки. На підставі проведеного дослідження можна сформулювати такі наукові висновки.

По-перше, поняття «цифровізація» і «цифрова трансформація» є суміжними, але не тотожними. Цифровізація позначає процес технологічного оновлення (впровадження цифрових інструментів), тоді як цифрова трансформація означає системні, докорінні зміни моделей функціонування суспільства та держави на основі цих технологій. Цифровізація є засобом, а цифрова трансформація – метою і результатом.

По-друге, поняття «штучний інтелект» у правовому контексті слід розуміти як сукупність технологій, систем і методів, що забезпечують автономне виконання завдань, які раніше потребували людського інтелекту. ШІ є як об'єктом державно-правового регулювання, так і інструментом підвищення ефективності публічного адміністрування.

По-третє, між поняттями «державна політика» і «публічне адміністрування» існує функціональний зв'язок: перша є цільовизначальною (стратегічною) категорією, друга – реалізаційною (операційною). У сфері цифровізації та ШІ державна політика визначає вектор розвитку, а публічне адміністрування забезпечує його практичне втілення через конкретні правові механізми та управлінські рішення.

По-четверте, категоріальний апарат досліджуваної сфери потребує законодавчої уніфікації. Неузгодженість термінології між різними нормативно-правовими актами негативно позначається на правозастосовній практиці та знижує ефективність державної цифрової політики.

По-п'яте, авторське визначення державної політики у сфері цифровізації та штучного інтелекту: це науково обґрунтована, нормативно закріплена і практично реалізована система стратегічних цілей, принципів, пріоритетів та інструментів діяльності органів публічної влади, спрямована на забезпечення цифрової трансформації держави і суспільства, впровадження та регулювання технологій штучного інтелекту з метою підвищення якості публічного управління, захисту прав людини та досягнення суспільного блага.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. What Is Digitization vs Digitalization vs Digital Transformation?. *Channel Insider*. URL: <https://www.channelinsider.com/channel-business/running-an-msp/digitization-vs-digitalization/>.
2. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядж. Каб. Міністрів України від 17.01.2018 № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-p#Text>.

3. Цибульська Т. Державна політика України у сфері цифрової трансформації. У Н.Л. Новікова (Ред.), Публічне управління та адміністрування в умовах суспільних трансформацій: Збірник наукових статей. С. 336–339. URL: <https://ur.knute.edu.ua/server/api/core/bitstreams/fff51f93-5820-4fa2-97a1-1bded7905d70/content>.
4. Сільченко В. Підходи до трактування дефініції «цифрова трансформація». *Економіка та суспільство*. 2024. № 66. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-132>.
5. Саприкін В. Оцифровування, цифровізація та цифрова трансформація публічного управління в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління*. 2024. № 19(1). С. 116-121. DOI: <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2024/19-19/22>.
6. Державна політика: підручник / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; ред. кол.: Ю.В. Ковбасюк, К.О. Ващенко, Ю.П. Сурмін та ін. К.: НАДУ, 2014. 448 с. URL: <https://ktru.kpi.ua/wp-content/uploads/2014/02/DERZHAVNA-POLITIKA.pdf>.
7. Таран Є.І. співвідношення понять «державне управління», «публічне адміністрування» та «публічне управління» у трансформаційних процесах України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2020. № 2. С. 33-37. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6468/2020.2/05>.
8. Зіборєва О.Б. Поняття та ознаки державного управління. *Вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. № 64. С. 220-223. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.64.40>.
9. Тихомиров Д. Співвідношення категорій державної діяльності, державного управління та державної політики. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2020. № 5. С. 201–207. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.5.36>.
10. Стиранка М.Б. Щодо встановлення змісту категорії «державна політика у сфері цифровізації»: правовий аспект. 2024. №4. С. 615-621. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.4.85>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 26.03.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 23.04.2026
Дата публікації: 10.05.2026

© Акулов Ю.В., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0